

УДК 329.13:930](477)

DOI 10.12958/2227-2844-2020-6(337)-37-53

Михальський Ігор Сергійович,

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,

м. Старобільськ, Україна.

csaf8385@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1027-596X>

РЕВОЛЮЦІЙНА УКРАЇНСЬКА ПАРТІЯ – МОВОЮ ДОКУМЕНТА

До вивчення історії та аналізу діяльності першої в Наддніпрянській Україні політичної партії – Революційної української (РУП) – дослідники звертаються починаючи з 20-х років ХХ ст. (Дорошенко, 1921; Курас, 1978, 1986; Мороз, 1992; Гунчак, 1993; *Історія суспільних наук*, 1993, 1998; Головченко, 1996; Солдатенко & Кривошея, 1998; „Українське питання”, 1999 та ін.). Найбільш ґрунтовна робота належить відомому політичному та громадському діячу, історичному О. Гермайзе (1926), який не тільки довів до читача історію партії, але і оприлюднив 53 листівки, відозви та прокламації РУП. Чимало цінного матеріалу з діяльності РУП наводиться в джерелах особового походження (Галаган, 1930; Дорошенко, 1949; Міяковський, 1973, 1974; Риш, 1923). Були видані і збірники документів, присвячені українському національно-визвольному руху на початку ХХ ст. (*Багатопартійна українська*, 1992; Гайдамелівський, 1919; *Незаконні відозви*, 1925; *Самостійна Україна*, 1917; *Матеріали до історії*, 1926; *Українські політичні*, 1993; *Українська суспільно-політична*, 1983). Проте і сьогодні є велика кількість документів, які малознайомі широкому колу і потребують їх оприлюднення. Саме це і обумовлює актуальність даної теми.

Метою даної статті є введення до наукового обігу документа, що відображає діяльність Революційної української партії на початку ХХ ст.

Революційна українська партія (РУП) була заснована у Харкові 11 лютого 1900 р. членами Харківської студентської громади Д. Антоновичем, Б. Камінським, М. Русовим і Л. Мацієвичем. Цій події передував дворічний підготовчий процес, про який розповів відомий український політичний діяч П. Христюк (1925): „...відбулися два... студентські зїзди в Києві в 1898 і 1899 рр. (заходами Д. Антоновича і М. Русова та українців з Галичини – Р. Сембратовича і Д. Лукіяновича). А на третьому студентському зїзді в Харкові в січні 1900 року було

остаточно вирішено заснувати РУП. Так почала існувати Революційна Українська Партія, як інтелігентська, націоналістична, радикально-демократична організація, де соціалістичні елементи відігравали другорядну роль” (с. 56).

За дорученням Д. Антоновича М. Міхновський, який на той час не був членом партії, склав програмову заяву партії під назвою „Самостійна Україна”, де були проголошені основні засади її діяльності. В ній РУП проголошувалася партією бойовою, партією, що виростає на ґрунті історії, партією практичної діяльності. Перш усього робився акцент на те, що внаслідок порушення Росією умов Переяславського договору 1654 р. про об'єднання української республіки з московською державою як рівноправних і незалежних держав, Україна втратила свою незалежність і її народ „перебуває у становищі зрабованої нації”. У зв'язку з тим, зазначено, що найближча мета – повернення всьому українському народові прав, визначених „Переяславською конституцією”, „що боротьба буде люта й довга, що ворог безпощадний і дужий”. Були визначені і рушійні сили боротьби: весь український народ, на чолі якого стоїть нове покоління інтелігенції. Головною була теза про повну незалежність української держави: „Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпат аж по Кавказ” (*Українські політичні*, 1993, с. 29–40). Дотримання партією цих вимог було не довготривалим. Згодом члени партії переходять на соціал-демократичні засади своєї діяльності.

В своїх спогадах відомий політичний діяч Д. Дорошенко (1949) відзначав: „Весною 1903 року була переведена реорганізація Громади, й було остаточно в'яснено її політичне обличчя: вона офіційно вся, в цілому приєдналася до Української Революційної Партії, а тому що сама партія перетворилася в „Українську Соціал-демократичну Партію”, то й ми всі стали соціал-демократами, подобалось це комусь із нас, чи не подобалось. А треба признатися, що певна опозиція до такого перетворення була. В складі Громади знайшлася невелика група, так би мовити національного напрямку, яка вважала, що „Українська Соціал-демократична Партія, по-перше, зрікається первісного гасла, яке висунула була на початку „Українській Революційній Партії” – гасло самостійної України, ставлячи в свою програму постулат усього лиш автономії України. По-друге, опозиція знаходила, що українська соціал-демократія не уділяє належної уваги національному моменту, ставлячи на першому місці справи соціально-економічні... Мушу по щирості признатися, що соціал-демократична доктрина була й мені не дуже до смаку, і гасло самостійної України було мені дороге, причарувавши мене від самого свого проголошення,... мені було жаль, що керівники партії так скоро його зрікаються, міняючи на доволі таки прозаїчне гасло автономії” (с. 32–33). В наступні роки ця ідея стала головною у діяльності партії.

Свою активну революційну діяльність партія починає з кінця 1901 р. Це виявилось в розповсюдженні агітаційних матеріалів, зокрема листівок і брошур. В них розповідалося про тяжке становище українського народу і проголошувався заклик до боротьби з царським урядом за здобуття кращого життя (ДАПО, ф. 138, оп. 1, спр. 7, арк. 13). Зокрема, львівська газета „Діло” (орган Української національно-демократичної партії) на початку 1902 р. відзначала: „20-го лютого розкинено в полтавськiм театрі множество революційних проклямацій, звернених до „полтавських горожан,, а підписаних через „групу протесту”. Сеї ж ночі розліплено такі-ж проклямації на мурах і кіосках та вкинено у поштові скринки. Спеціальну проклямацію розкинено між офіцерами тутешньої військової залоги. Агітація розширила ся і на села. В ночі з 21 на 22 лютого розкинено українські проклямації так званої „РУП” в цілій околиці Полтави аж до стації Іскровка,, (*З революційного*, с. 1). „...люде „РУП”, розіслали по селах Полтавщини листи з брошурами „Чи є тепер панщина” і „Дядько Дмитро”, (*Хлопський революційний*, 1902, с. 1–2).

У той час формується і організаційна структура партії. Згідно з матеріалами, які дослідники мають, можна визначити і функції підрозділів партійної організації. Було визнано, що з’їзд є вищою апеляційною інстанцією. Він затверджував програму, вибирав ЦК, підтверджував рішення ЦК, затверджував склад Закордонного комітету (центр теоретичної роботи) та видавничу групу. Центральний Комітет займався координаційними і організаційними завданнями, затверджував нові партійні комітети (громади), які здійснювали керівництво на місцях. Так, у Київського комітету Революційної української партії перебували у підпорядкуванні партійні групи (організаційна, пропагандистська, студентська, середніх шкіл, сільська та ін.), які склалися з гуртків (ЦДІАК України, ф. 1439, оп. 1, спр. 800, арк. 41-1–41-10 зв.). Громади очолювали відомі українські діячі: Д. Антонович, М. Русов, Л. Мацієвич, О. Коваленко (Харківська); М. Гмиря, С. Петлюра, В. Фідровський, Г. Іваницький (Полтавська); О. Скоропис-Йолтуховський, М. Порш, А. Гук, В. Степанківський, В. Винниченко (Київська); П. Канівець (Чернігівська); С. Єрастов, І. Ротару (Кубанська). Особлива увага зверталася на конспірацію і таємність: „... не треба, аби уся громада, особливо як членів в ній вже буде багато (так більше як 12–15 чоловік), знала б чисто усі справи, бо бувають такі справи, що треба дуже потайно робити, а усім знати не потрібно. Бо тоді треба аби усе товариство вольними голосами вибрало „Потайну Раду” з 5 або 6 чоловік” (Солдатенко & Кривошея, 1998, с. 131).

У 1902–1903 рр. РУП розвинула активну діяльність: видавала брошури теоретичного й агітаційного характеру, проводила широку пропаганду серед селянських мас, приймала участь у селянських

заколотах в Україні; починаючи з 1903 року, видавала для селян часопис „Селянин” (Христюк, 1925, с. 58).

В цих умовах царизм посилив репресивну систему. Судово-слідчі органи царської Росії активізували роботу з пошуку та арешту діячів українських політичних партій, ліквідації нелегальних організацій. Цій меті була підпорядкована діяльність Окремого корпусу жандармів, що з 1880 р. входив до структури Департаменту поліції, окремого відділу Департаменту поліції, в якому був зосереджений політичний розшук, зокрема нагляд за революційними організаціями і політичними партіями. З 1902 р. у всіх губернських містах діяли місцеві органи Окремого відділу – Відділення з охорони громадської безпеки і порядку (т. зв. „охоронки”), які з 1913 р. ввійшли до складу жандармських управлінь.

Орієнтація охоронних відділів і жандармських управлінь на боротьбу з політичним рухом, розгорнута система розшуку дозволяла збирати і надсилати до Департаменту поліції матеріал навіть з найменших проявів політичної активності, що і зумовило зосередження в його архіві величезної кількості матеріалів саме з діяльності різних політичних партій, зокрема українських.

Зокрема, з циркулярів Департаменту поліції Російської імперії дізнаємося про такі факти:

30 грудня 1902 р. „3 грудня в м. Єкатеринодарі був затриманий на вулиці... Ткаченко з пачкою конвертів (118 штук) адресованих на ім'я різних осіб проживаючих у станицях Кубанської Облaсті. По розкритті конвертів у них виявилися прокламації на малоросійській мові, під заголовком „До чорноморських козаків” за підписом „РУП” (революційна українська партія), у яких Кубанські козаки запрошувалися не підкорятися начальству й не стріляти в народ” (ЦДІАК України, ф. 1597, оп. 1, спр. 7, арк. 10).

13 січня 1903 р. „29 грудня, у межах Старопетрівської волості Київського повіту чинами повітової поліції підібрано 45 екземплярів... відозв на малоросійській мові за підписом „Київської Вільної Громади Революційної Української Партії”, що запрошують місцевих селян відмовитися від сплати казенних податей і засипання хліба в запасні магазини...” (Там само, арк. 32).

8 лютого 1903 р. „Гуртком Полтавського земляцтва студентів місцевого Ветеринарного Інституту видана... новорічна відозва за підписом „Харківської вільної громади Революційної Української Партії”, в якій говориться про селянський і робочий рух 1902 року в південних губерніях і виражається надія, що в 1903 році буде зроблений великий крок... до досягнення соціальної, політичної й національної волі України” (Там само, арк. 64–64 зв.).

За даними матеріалами готувалися звинувачувальні акти щодо діячів українського національно-визвольного руху. Саме до таких матеріалів відноситься документ, що пропонується для ознайомлення.

Текст документа друкуються мовою оригіналу із збереженням стилістичних та мовних його особливостей. Внесено лише деякі зміни в зв'язку із сучасною орфографією та пунктуацією. Явні друкарські помилки виправлені без застережень. Ділення тексту на абзаци проведено за оригіналом документа.

Обвинительный актъ

о сынѣ священника Петрѣ Евгеньевѣ Андріевскомѣ, крестьянахъ Петрѣ Матвѣевѣ Стешенко и Иванѣ Логгиновѣ Манжелеѣ, инженерѣ-технологѣ Георгіи Жерардовѣ Коллардѣ и дворянинѣ Михаилѣ Петровѣ Поповѣ, обвиняемыхъ въ государственномѣ преступленіи.

12 жовтня 1904 р.

Въ концѣ августа 1903 года Начальникомъ Харьковскаго Охраннаго Отдѣленія были получены свѣденія о томѣ, что въ г. Харьковѣ образовалось тайное преступное сообщество, присвоившее себѣ наименованіе „Харькивська Вільна Громада Українскої Революційної Партіи“.

По этимъ свѣденіямъ „Украинская революціонная партія“ функціонуєть въ предѣлахъ Кіевской, Полтавской и Екатеринославской губерніи и въ г. Харьковѣ, при чемъ представители названной партіи въ мѣстахъ своего жительства организуютъ мѣстные Комитеты или „Вільныя Громады“.

Программа дѣятельности – „Украинской Революціонной Партіи“ – заключается въ распространеніи революціонныхъ идей среди крестьянъ и городского пролетаріата при помощи агитаціонныхъ брошюръ и воззваній на малоросійскомъ языкѣ, а также веденія интеллигентами пропаганды въ кружкахъ рабочихъ и крестьянъ. Органами печати этой партіи являются газеты „Селянинъ“ и „Гасло“, издающіяся въ Галиціи.

Въ маѣ 1903 года Харьковскимъ Комитетомъ Украинской Революціонной партіи былъ полученъ транспортъ майскихъ печатныхъ воззваній на малоросійскомъ языкѣ, которые разбрасывались въ предѣлахъ Харьковскаго и Валковскаго уѣздовъ.

По тѣмъ же, имѣвшимся въ Охранномъ Отдѣленіямъ, транспортъ украинской революціонной литературы, доставленный въ Харьковъ въ августѣ 1903 года распространєнь путемъ разбрасыванія въ г. Харьковѣ и въ поселкѣ при станціи Харьково-Николаевской желѣзной дороги „Люботинъ“ Валковскаго уѣзда, при чемъ въ Люботинѣ ее разбрасываль служащій телеграфистомъ на этой станціи Стешенко.

15 ноября Начальникомъ Охраннаго Отдѣленія были получены агентурныя свѣдѣнія о томѣ, что входившій въ составъ Харьковскаго Комитета „Украинской Революціонной Партіи“ студентъ Ветеринарнаго

Института Петръ Андріевскій 18 ноября долженъ привести изъ г. Кіева транспорт Украинской революціонной литературы.

Въ виду этого было сдѣлано распоряженіе, по прибытіи въ Харьковъ вышеназваннаго Андріевскаго, задержать его на вокзалѣ вмѣстѣ съ транспортомъ.

18 ноября съ вечернимъ поѣздомъ, пришедшимъ изъ г. Полтавы Петръ Андріевскій прибылъ въ г. Харьковъ и былъ задержанъ на вокзалѣ.

Показаніемъ опрошеннаго при производствѣ дознанія носильщика Дмитрія Бугорскаго установлено, что 18 ноября по приходѣ на станцію Харьковъ поѣзда № 6 изъ Полтавы, онъ вошелъ въ одинъ изъ вагоновъ третьяго класса этого поѣзда, гдѣ пассажиръ, въ которомъ онъ потомъ при предъявленіи ему Петра Евгеньева Андріевскаго, безусловно призналъ послѣдняго, поручилъ ему отнести свой чемоданъ на извозчика, что онъ и сдѣлалъ. Подождавъ затемъ этого пассажира возлѣ извозчика и, видя, что онъ не является, Бугорскій взялъ чемоданъ съ извозчика и отнесъ его въ багажное отдѣленіе, а на слѣдующій день заявилъ объ оставшемся у него чемоданѣ бывшему на вокзалѣ за старшаго жандармскому унтеръ-офицеру Михаилу Ровенко, который и приказалъ ему доставить чемоданъ въ дежурную комнату. Въ чемоданѣ этомъ оказалось слѣдующее:

1) Двѣ каучуковыя круглыя печати съ деревянными ручками, по-видимому еще не бывшія въ употребленіи. Одна печать имѣетъ надпись: „Полтавська Вільна Громада Революційної Української Партії Р.У.П.“, и другая „Кіевська Вільна Громада Революційної Української Партії Р.У.П.“

2) 400 экземпляровъ журнала на малороссійскомъ языкѣ подъ заглавіемъ „Селянинъ. Часопись Революційної Української Партії. Ченивці, за вересень 1903 Р.1.Ч.9.“

Въ журналѣ этомъ содержатся статьи, возбуждающія крестьянъ къ борьбѣ съ Царемъ, „панами“, и чиновниками и рекомендуется, сбросивъ иго теперешняго начальства, выбрать „вольными голосами“ новое начальство, какъ волостное такъ и губернское и всего края.

3) 300 экземпляровъ журнала на малороссійскомъ языкѣ, подъ заглавіемъ „Добра Новина. Часопись промисловихъ українскихъ рабѣтніковъ. Сентябрь и декабрь 1903 г. ч. 4 і 5. Революційна Українська Партія. Пролетаріи всіхъ краивъ єднайтеся. Выходить у Львові що місяца“.

Въ началѣ журнала помѣщено „Оповіщене“, въ которомъ говорится, что Центральные Комитеты Революціонной Украинской Партіи и Украинской Партіи социалистовъ рѣшили соединить эти двѣ партіи съ тѣмъ, что детальныя программы, впредь до окончательнаго одобренія единой программы партіи на партійномъ съѣздѣ, будутъ обсуждаться на страницахъ партійнаго органа „Гасло“ и съ тѣхъ поръ „Гасло“ становится программнымъ органомъ единой партіи, а

„Селянин” остається „практичним” органом для сільських работников; бывший же орган „Украинской Соціалістической Партіі” „Добра Новина”, начиная съ № 4 будет другим практичным органом партіі, преимущественно для промысловых рабочих. Далѣ Центральные Комитеты высказывают надежду, что организация всѣх соціалістических партій Украины въ единую партію оживит революціонную работу и обеспечит украинскому пролетариату успѣхъ въ борьбѣ за свободу.

Затѣмъ помѣщена статья, разъясняющая рабочимъ необходимость борьбы съ капиталомъ для чего, по мнѣнію автора, прежде всего необходима политическая свобода, а потому провозглашается: „Геть 3 Самодержавіемъ” (Царатомъ) и „Хай живе соціальна революція”.

4) 48 экземпляровъ брошюры на малорусскомъ языкѣ, озаглавленной „Паризька комуна”. Перекладъ з польскаго.

5) 3 экземпляра брошюры на малорусскомъ языкѣ, озаглавленной „Программа рабѣтниковъ”. Промова Ф.Лассаля, перекладъ з німецкаго М. Полуботка. З передним словомъ С.В. ”

6) 44 экземпляра брошюры на малорусскомъ языкѣ, озаглавленной „Оповідання з исторіі великої французької революціі”. Изъ нихъ 48 содержатъ въ себѣ статью подъ заглавіемъ „Здабуття Бастиліі” з російскаго, 48 же статью „Національна рада Ніч 4 августа, и столько же статью „Що зробила Національна рада”.

7) 500 экземпляровъ брошюры на малорусскомъ языкѣ подъ заглавіемъ „Сконавъ, Оповідання П.Поливанова”.

Всѣ вышеперечисленные, преступныя по своему содержанию брошюры, имѣють на заглавленныхъ листахъ своихъ напечатанную помѣтку „Литературно Наукова бібліотека Р.У.П. ”

8) 10 экземпляровъ брошюры на русскомъ языкѣ, озаглавленной „О шифрахъ В.Бахаревъ. Изданіе Союза Русскихъ соціаль-демократовъ. На каждомъ экземплярѣ этой брошюры имѣется оттискъ краснаго цвѣта печати съ надписью: „Закордонній Комитет революціонной украинской партіі Р.У.П. ”

9) 28 экземпляровъ открытаго письма, на оборотной сторонѣ котораго напечатано „Евангеліе отъ Матфея Бутырскаго”, юмористическое описаніе ареста студентовъ во время студенческихъ беспорядковъ въ Москвѣ.

10) Листъ бѣлой бумаги, на которомъ чернилами написанъ счетъ расхода и прихода по-видимому по изданію и продажѣ журнала „Гасло” и другихъ нелегальныхъ изданій. Счетъ подписанъ „Лев Когуть” (Левъ Когуть редакторъ газетъ „Селянинъ” и „Гасло”).

Петръ Евгеньевъ Андріевскій, привлеченный къ дознанію въ качествѣ обвиняемаго въ принадлежности къ тайному преступному сообществу, стремящемуся ниспровергнуть существующій въ государствѣ

общественный строй, именуя себя „Харківська Вільна Громада Української Револуційної Партії”, не призналъ себя виновнымъ, при чемъ объяснилъ, что о существованіи этого сообщества онъ зналъ только по прокламаціямъ, иногда попадавшимъ ему на глаза.

По словамъ Андріевскаго, 18 ноября 1903 года онъ приѣхалъ въ Харьковъ изъ Полтавы съ поѣздомъ, приходящимъ въ 6 часовъ вечера и при немъ не было никакого багажа, кромѣ пледа. Кому принадлежитъ чемоданъ съ оказавшейся въ немъ нелегальной литературой и печатями Кіевской и Полтавской Вільныхъ Громадъ, ему неизвѣстно.

Въ Полтаву онъ выѣхалъ изъ Харькова 11 ноября и все время пробылъ у одной дамы, назвать которую не желаетъ.

Выяснить дознаніемъ откуда прибылъ 18 ноября Андріевскій въ Харьковъ не представилось возможнымъ.

Петръ Матвѣевъ Стешенко привлеченъ былъ также къ дознанію въ качествѣ обвиняемаго въ распространеніи преступныхъ изданій отъ имени „Украинской Револуційной Партії”, но не призналъ себя въ томъ виновнымъ.

Затѣмъ земскій Фельдшеръ въ поселкѣ при станціи Люботинъ Михаилъ Петровъ Поповъ, опрошенный сначала въ качествѣ свидѣтеля, показалъ, что лѣтомъ 1903 года Стешенко однажды показывалъ ему газету на малороссійскомъ языкѣ подъ заглавіемъ „Селянинъ” и предложилъ дать ее прочитать, сказавъ, что такія газеты онъ можетъ давать постоянно, такъ какъ получаетъ ихъ чуть ли не каждый день. Онъ, Поповъ, не взялъ тогда этой газеты, такъ какъ плохо понимаетъ по малороссійски.

Въ другой разъ, въ то же лѣто, Стешенко, прійдя къ нему, Попову вечеромъ на квартиру, просилъ его дать ему гумміарабику въ растворѣ, а на другое утро въ поселкѣ при станціи Люботинъ оказались расклееными прокламаціи.

Жандармскій унтеръ-офицеръ станціи Люботинъ Дмитриковскій подтвердилъ, что въ ночь на 1 мая 1903 года, какъ на станціи Люботинъ, такъ и въ поселкѣ при станціи были расклеены прокламаціи, при чемъ наклеены они были густымъ аптечнымъ гумміарабикомъ.

Земскій Фельдшеръ села Люботинъ Павелъ Федоровъ Федоровъ показалъ, что Михаилъ Поповъ и Стешенко бывали у него лѣтомъ въ 1903 году.

Послѣ того, какъ у Стешенко былъ первый обыскъ, Поповъ говорилъ ему, Федорову, что Стешенко разбрасывалъ какія-то прокламаціи близъ станціи Люботинъ. Тогда же Поповъ сказалъ, что и онъ разбрасывалъ прокламаціи, но не говорилъ гдѣ и когда, но только говорилъ, что если бы у него, Попова, сдѣлали обыскъ дня на два раньше, то и у него кое-что бы нашли.

Поповъ говорилъ Федорову, что дастъ ему прочесть прокламацію, которую возьметъ у Стешенко, но не далъ, потому, что Стешенко былъ вскорѣ арестованъ.

Михаиль Петровъ Поповъ, спрошенный въ качествѣ обвиняемаго въ распространеніи изданій преступнаго содержания, не призналъ себя въ томъ виновнымъ. Затѣмъ Поповъ заявилъ, что хочетъ открыть всю правду. При этомъ онъ подтвердилъ, что онъ, по просьбѣ Петра Стешенко, весною 1903 года далъ ему гумміарабикъ, а на другой день послѣ этого, 1 мая, Стешенко сказалъ ему, что этимъ гумміарабикомъ онъ расклеилъ, а также разбросалъ прокламаціи и задалъ жандармамъ работу. По словамъ Попова, проходя по улицамъ поселка Люботинь, онъ дѣйствительно видѣлъ на заборахъ остатки прокламацій, на которыхъ видна была надпись красными буквами „1 мая”. Однажды Стешенко, на его вопросъ, гдѣ онъ достаетъ прокламаціи сказалъ: „У насъ въ Харьковѣ есть революціонное общество, имѣющее свою печать”, и при этомъ показалъ прокламацію подъ заглавіемъ „Страйкуйте”, на которой имѣется оттискъ красной печати съ надписью „Харьковская Вільна Громада Украинской Революціонной Партіи”. Далѣе онъ объяснилъ Попову, что нелегальныя изданія общество это получаетъ изъ за граицы и продаетъ желающимъ. Въ концѣ іюня или началѣ іюля того же 1903 года Стешенко съ Георгіемъ Жерардовымъ Коллардомъ явились на квартиру къ нему, Попову, и принесли съ собою большой тюкъ революціонныхъ изданій. Изъ разговоровъ съ ними онъ, Поповъ, понялъ, что этотъ тюкъ привезъ на квартиру Стешенко Коллардъ изъ Харькова. У него, Попова, Коллардъ и Стешенко раздѣлили тюкъ на четыре части, предназначивъ ихъ къ разбросу въ поселкѣ при станціи Люботинь, въ селѣ Огулцахъ, на Фабрикѣ Духовскаго при станціи Мерчикъ и въ селѣ Ковягахъ. Ему, Попову, было дано, съ порученіемъ разбросать въ селѣ Огулцахъ и его окрестностяхъ 30 брошюръ подъ заглавіемъ „Страйкъ и бойкотъ”, до 300 экземпляровъ прокламацій Революціонной Украинской Партіи подъ заглавіемъ „Страйкуйте” и до 100 экземпляровъ газеты „Селянинъ” не помнитъ какой именно номеръ.

Вторую же пачку съ тѣми же изданіями, въ томъ же кличествѣ для разброски въ Мерчикѣ, долженъ былъ получить какой-то телеграфистъ, котораго они не называли по фамиліи. Третью пачку съ тѣми же изданіями, но въ гораздо большемъ количествѣ экземпляровъ взялъ Стешенко, предполагая разбросать ихъ въ посѣлке Люботинь.

Наконецъ четвертая часть, которую предполагалось разбросать въ Ковягахъ была предназначена для передачи служащему на ст. Люботинь телеграфисту Манжелею при чемъ часть эта была оставлена спрятанной въ травѣ во дворѣ его, Попова, и на утро ея уже не оказалось.

Полученныя отъ Стешенко нелегальныя изданія онъ, Поповъ, не распространяль, а сжегъ, Менжелей же рассказываль ему, Попову, и Стешенко, что разбросаль свою часть. Стешенко также разбросаль свою.

Стешенко говорилъ ему, Попову, что когда онъ ѣхаль по желѣзной дорогѣ изъ Харькова въ Полтаву на открытіе памятника Котляревскому, то по пути разбрасываль изъ вагона какія-то прокламаціи.

Однажды же Стешенко показываль ему карикатуру съ сюжетомъ оскорбительнымъ для ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА.

Изъ имѣющихся въ дѣлѣ свѣдѣній видно, что въ іюнѣ и преимущественно въ началѣ іюля 1903 года на земляхъ Духовскаго, близъ станціи Мерчикъ, въ предѣлахъ Балковскаго и Харьковскаго уѣздовъ, а также въ селѣ Ковягахъ Балковскаго уѣзда, были неоднократно находимы въ значительномъ количествѣ прокламаціи, озаглавленныя „Страйкуйте“, брошюры „Страйкъ и бойкотъ“ и газета „Селянинъ“.

Такія же изданія были разбрасываемы и по линіи Харьковско-Николаевской желѣзной дороги, и въ болѣе значительномъ количествѣ были подобраны 12 сентября того же 1903 года въ районѣ станцій Коломакъ, Ковяги и Огульцы.

При осмотрѣ брошюры „Страйкъ и бойкотъ“, оказывается, что она изданія Революціонной Украинской Партіи „Р.У.П.“ Печатана въ „Чернівцахъ“ въ 1903 году.

Въ брошюрѣ этой, писанной на малорусскомъ языкѣ, украинскіе рабочіе приглашаются, по примѣру западно-европейскихъ, путемъ „страйка“ т.е. общей забастовки и „бойкотъ“ добиться отъ помѣщиковъ улучшенія своего положенія и высказывается мысль, что „страйкомъ“ и „бойкотомъ“ можно добиться того, что на Украинѣ совсемъ не будетъ „пановъ“, а земля будетъ принадлежать украинскимъ селянамъ.

Прокламація подъ заглавіемъ „Страйкуйте“ печатная, издана на малорусскомъ языкѣ отъ имени Революціонной Украинской Партіи, за подписью Харьковской Вільной Громады этой партіи. Въ ней говорится, что помѣщики – злѣйшіе враги рабочихъ-крестьянъ и послѣднимъ настало время вступить въ бой за свою долю и счастье. Могучимъ же способомъ борьбы съ помѣщиками безъ шума и насилія является „страйкъ“, которымъ крестьяне и приглашаются воспользоваться.

Иванъ Логвиновъ Манжелей, спрошенный въ качествѣ обвиняемаго, не призналь себя виновнымъ въ распространеніи преступныхъ изданій, при чемъ заявилъ, что таковыхъ онъ отъ Стешенко никогда не получаль и вообще ихъ не видѣль.

Георгій Жерардовъ Коллардъ, спрошенный въ качествѣ обвиняемаго, также не призналь себя виновнымъ въ распространеніи преступнаго содержанія изданій, при чемъ заявилъ, что съ 1899 года, т.е. со времени его привлеченія въ качествѣ обвиняемаго въ

государственномъ преступленіи, онъ никакого участія въ чьей бы то ни было нелегальной дѣятельности не принималъ и Петру Стешенку, Ивану Менхелею и Михаилу Попову онъ никогда преступнаго содержанія изданій не передавалъ. Съ Стешенко онъ Коллардъ знакомъ и бывая въ Люботинѣ, посѣщалъ его. Знакомство ихъ было на почвѣ совмѣстнаго участія въ любительскихъ спектакляхъ.

Съ фельдшеромъ Поповымъ также знакомъ и познакомился съ нимъ въ земской лечебницѣ, куда заходилъ вмѣстѣ со Стешенко.

Телеграфиста Манжелея онъ не знаетъ. Можетъ быть и встрѣчался съ нимъ, но фамиліи не помнитъ.

Изъ имѣющихся въ дѣлѣ свѣдѣній видно, что Георгій Жерардовъ Коллардъ въ 1899 году привлекался при Харьковскомъ Губернскомъ Жандармскомъ Управленіи къ дознанію въ качествѣ обвиняемаго въ преступленіи, предусмотрѣнномъ 318 ст. Улож. о Наказ., и, по разрѣшеніи дѣла, былъ отданъ подъ надзоръ полиціи на одинъ годъ.

На основаніи изложеннаго обвиняются: 1) сынъ священника Петръ Евгеньевъ Андріевскій, 23 лѣтъ, въ томъ, что въ 1903 году, проживая въ г. Харьковѣ, принялъ участіе въ тайномъ сообществѣ, присвоившимъ себѣ наименованіе Революціонной Украинской Партіи, завѣдомо поставившемъ своею дѣятельностью ниспроверженіе существующаго въ государствѣ общественнаго строя, 2) Крестьянинъ деревни Песчаны, той же волости, Полтавскаго уѣзда, Петръ Матвѣевъ Стешенко, 23 лѣтъ, дворянинъ Михаилъ Петровъ Поповъ, 24 лѣтъ, крестьянинъ села Ковяги, Перекопской волости, Валковскаго уѣзда Иванъ Логгиновъ Менжелей, 20 лѣтъ и инжѣнеръ технологъ Георгій Жерардовъ Коллардъ, 29 лѣтъ, въ томъ, что лѣтомъ 1903 года онъ Коллардъ, передалъ остальнымъ тремъ для дальнѣйшаго распротраненія и они распространяли путемъ разбрасыванія въ предѣлахъ Харьковскаго и Валковскаго уѣздовъ печатныя изданія Революціонной Украинской Партіи, какъ то номера газеты „Селянинъ”, прокламаціи подъ заглавіемъ „Страйкуйте” и брошюры подъ заглавіемъ „Страйкъ и бойкотъ”, каковыя изданія по содержанію своему возбуждаютъ къ ниспроверженію существующаго въ государствѣ общественнаго строя.

Преступленія эти предусотрѣны въ отношеніи Андріевскаго 1 ч. 126 ст. Угол. Улож., а въ отношеніи Стешенко, Попова, Манжелея, Колларда 2 п. 1 ч. 129 ст. того же Уложения, въ виду чего всѣ вышеназванныя лица, согласно 2 п. 1032 ст. У.У.С. подлежатъ суду Харьковской Судебной Палаты съ участіемъ сословныхъ представителей.

Составленъ октября 12 дня 1904 года въ г. Харьковѣ.

Товарищъ Прокурора Харьковской Судебной Палаты Юшневскій.

СПИСОКЪ

лицъ, подлежащихъ вызову къ судебному слѣдствію.

ОБВИНЯЕМЫЕ:

1. Петръ Евгенъевъ Андріевскій,
2. Петръ Матвѣевъ Стешенко,
- 3) Михайль Петровъ Поповъ,
- 4) Георгій Жерардовъ Коллардъ,
- 5) Иванъ Логгиновъ Манжелей.

СВИДѢТЕЛИ:

- 1) Дмитрій Трофимовъ Бугорскій, носильщикъ при ст. Харьковъ.
- 2) Михайль Степановъ Ревенко, жандармск. унтеръ-офиц. при ст. Харьковъ.
- 3) Александръ Викентьевъ Берилко, тоже.
- 4) Георгій Федоровъ Воронинъ, тоже.
- 5) Андрей Яковлевъ Дмитриковскій, жанд. унтер-офиц. при ст. Люботинъ.
- 6) Павелъ Федоровъ Федоровъ, земскій фельдшеръ въ сел. Люботинъ.
- 7) Андрей Ильинъ Жукъ, писарь старшаго разряда 204 Обоянскаго полка въ г. Курскъ.

Товарищъ прокурора Судебной Палаты Юшневскій.

*Центральний державний історичний архів
України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 2.
Спр. 161. Арк. 1–5.*

Список використаної літератури

- 1. Дорошенко Д.** Революційна Українська Партія. Львів: Вид-во ЦК. УСДРП, 1921. 48 с.
- 2. Курас И. Ф.** Торжество пролетарского интернационализма и крах мелкобуржуазных партий на Украине. К.: Наук. думка, 1978. 314 с.
- 3. Курас И. Ф.** Повчальний урок історії (Ідейно-політичне банкрутство Української соціал-демократичної робітничої партії). К.: Політвидав України, 1986. 185 с.
- 4. Мороз В.** Україна в двадцятому столітті. Тернопіль: Вид. від. упр. по пресі, 1992. 127 с.
- 5. Гунчак Т.** Україна: перша половина ХХ століття. К.: Либідь, 1993. 287 с.
- 6. Історія** суспільних рухів і політичних партій в Україні (XIX ст. – 1920 рік). Львів, 1993.
- 7. Головченко В.** Від „Самостійної України„ до Союзу визволення України. Х.: „Майдан”, 1996. 191 с.
- 8. Солдатенко В.,** Кривошея В. Революційна українська партія. *Віче*. 1998. № 1. С. 128–140.
- 9. Історія** суспільних рухів і політичних партій України (XIX–XX ст.): навч. посібник / Малик Я. Й., Вол Б. Д., Красівський О. Я., Трофимович В. В., Чуприна В. М. Львів: Видавничий центр Львів. ун-ту, 1998. 328 с.
- 10. Українське** питання в Російській імперії (кінець XIX – початок ХХ ст.) / Відп. ред. В. Сарбей. К., 1999. Ч. 2. 487 с.
- 11. Гермайзе О.** Нариси з історії революційного руху на

Україні. Т. 1. Б. м.: Книгоспілка, 1926. 388 с. **12. Галаган М.** З моїх споминів. Львів: Червона калина, 1930. Ч. 1: 80-ті роки до світової війни. 1930. 202 с. **13. Дорошенко Д.** Мої спомини про Давнє Минуле (1901–1914 роки). Вінніпег, Манітоба: Тризуб, 1949. 167 с. **14. Міяковський В.** Листи С. О. Єфремова до Є. Х. Чикаленка (Редакція М. Антоновича). *Український історик*. 1973. № 3–4. С. 146–156; 1974. № 1–3. С. 187–204. **15. Риш А.** Из жизни Спилки (по личным воспоминаниям). *Летопись революции*. 1923. № 5. С. 126–135. **16. Багатопартійна** українська держава на початку ХХ ст.: Програмні документи перших українських політичних партій / упоряд. В. С. Журавський. К.: Пошук, 1992. 96 с. **17. Гайдамелівський П.** Українські політичні партії, їх розвиток і програми. Зальцведель: Накладом Укр. Військ. Місії, 1919. 43 с. **18. Нелегальні** відозви з нагоди Шевченковських роковин (за редакцією та передмовою О. Ю. Гермайзе). Б. м.: Державне видавництво України, 1925. **19. Самостійна** Україна. РУП. Венцляр: Друкарня СВУ, 1917. 44 с. **20. Гермайзе О.** Матеріали до історії українського руху за світової війни. *Український археографічний збірник*. К.: Українська Академія наук, 1926. Т. 1. С. 271–354. **21. Українські** політичні партії кінця ХІХ – початку ХХ століття: програмові і довідкові матеріали / упоряд. В. Ф. Шевченко та ін. К.: Консалтинг, Фенікс, 1993. 336 с. **22. Українська** суспільно-політична думка ХХ ст. / упоряд. Т. Гунчак і Р. Сольчаник. К.: Сучасність, 1983. **23. Христюк П.** 1905 рік на Україні. Харків: Державне видавництво України, 1925. 240 с. **24. Державний** архів Полтавської області (ДАПО). Ф. 138. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 13. **25. З революційного** руху в Росії. *Діло* (Львів). 1902. Ч. 46. 26 лютого (11 марта). С. 1. **26. Хлопський** революційний рух на Україні. *Діло* (Львів). 1902. Ч. 80. 8 (21) квітня. С. 1–2. **27. ЦДІАК** України. Ф. 1439. Оп. 1. Спр. 800. Арк. 41-1–41-10 зв. **28. ЦДІАК** України. Ф. 1597. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 10. **29. ЦДІАК** України. Ф. 1597. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 32. **30. ЦДІАК** України. Ф. 1597. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 64–64 зв.

References

- 1. Doroshenko, D.** (1921). *Revoliutsiina Ukrainaska Partiia* [Revolutionary Ukrainian Party]. Lviv: Vyd-vo TsK. USDRP [in Ukrainian].
- 2. Kuras, I. F.** (1978). *Torzhestvo proletarskogo internatsionalizma i krakh melkoburzhuznykh partiy na Ukraine* [The triumph of proletarian internationalism and the collapse of petty-bourgeois parties in Ukraine]. Kyiv: Nauk. dumka [in Russian].
- 3. Kuras, I. F.** (1986). *Povchalnyi urok istorii (Ideino-politychne bankrutstvo Ukrainskoi sotsial-demokratychnoi robotnychoi partii)* [Instructive lesson of history (Ideological and political bankruptcy of the Ukrainian social democratic workers' party)]. Kyiv: Politvydav Ukrainy [in Ukrainian].
- 4. Moroz, V.** (1992). *Ukraina v dvadtsiatomu stolitti* [Ukraine in the twentieth century]. Ternopil: Vyd. vid. upr. po presi [in Ukrainian].
- 5. Hunchak, T.** (1993). *Ukraina: persha polovyna XX stolittia* [Ukraine: the

first half of the XX century]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian]. **6. Istoriiia** suspilnykh rukhiv i politychnykh partii v Ukraini (XIX st. – 1920 rik) [History of social movements and political parties in Ukraine (XIX century – 1920)]. (1993). Lviv [in Ukrainian]. **7. Holovchenko, V.** (1996). Vid „Samostiinoi Ukrainy” do Soiuzu vyzvolennia Ukrainy [From „Independent Ukraine,, to the Union of Liberation of Ukraine]. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian]. **8. Soldatenko, V. & Kryvosheia, V.** (1998). Revoliutsiina ukrainska partiia [Revolutionary Ukrainian Party]. *Viche*, 1, 128-140 [in Ukrainian]. **9. Malyk, Ya. I., Vol, B. D., Krasivskyi, O. Ia., Trofymovych V. V., Chupryna V. M.** (Eds.). (1998). Istoriiia suspilnykh rukhiv i politychnykh partii Ukrainy (XIX–XX st.) [History of social movements and political parties of Ukraine (XIX-XX centuries)]. Lviv: Vydavnychiy tsentr Lviv. un-tu [in Ukrainian]. **10. Sarbei V.** (Eds.). (1999). Ukrainske pytannia v Rosiiskii imperii (kinets XIX – pochatok XX st. [The Ukrainian question in the Russian Empire (late XIX – early XX century)]. (Part 2). Kyiv [in Ukrainian]. **11. Hermaize, O.** (1926). Narysy z istorii revoliutsiinoho rukhu na Ukraini [Essays on the history of the revolutionary movement in Ukraine]. (Vol. 1). Kyiv: Knyhospilka [in Ukrainian]. **12. Halahan, M.** (1930). Z moikh spomyniv [From my memories]. (Part I). Lviv: Chervona kalyna [in Ukrainian]. **13. Doroshenko, D.** (1949). Moi spomyny pro Davnie Mynule (1901–1914 roky) [My memories of the ancient past (1901–1914)]. Vynypeh, Manitoba [in Ukrainian]. **14. Miiakovskiy, V.** (1973; 1974). Lysty S. O. Iefremova do Ye. Kh. Chykalenka (Redaktsiia M. Antonovycha) [Letters of S. O. Efremov to E. H. Chikalenko (Edited by M. Antonovich)]. *Ukrainskyi istoryk*, 3-4, 146-156; 1-3, 187-204 [in Ukrainian]. **15. Rish, A.** (1923). Iz zhizni Spilki (po lichnym vospominaniyam) [From the life of Spilka (from personal memories)]. *Letopis revolyutsii*, 5, 126-135 [in Russian]. **16. Zhuravskiy, V. S.** (Eds.). (1992). Bahatopartiina ukrainska derzhava na pochatku XX st.: Prohramni dokumenty pershykh ukrainskykh politychnykh partii [Multiparty Ukrainian state in the early twentieth century: Program documents of the first Ukrainian political parties]. Kyiv: Poshuk [in Ukrainian]. **17. Haidamelivskiy, P.** (1919). Ukrainski politychni partii, yikh rozvytok i prohramy [Ukrainian political parties, their development and programs]. Zaltsvedel: Nakladom Ukr. Viisk. Misii [in Ukrainian]. **18. Hermaize, O.** (Eds.). (1925). Nelehalni vidozvy z nahody Shevchenkovskykh rokovyn [Illegal appeals on the occasion of the Shevchenko anniversary]. N. p.: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy [in Ukrainian]. **19. Samostiina** Ukraina. RUP [Independent Ukraine. RUP]. (1917). Ventsliar: Drukarnia SVU [in Ukrainian]. **20. Hermaize, O.** (1926). Materialy do istorii ukrainskoho rukhu za svitovoi viiny [Materials on the history of the Ukrainian movement during World War]. *Ukrainskyi arkeohrafichnyi zbirnyk – Ukrainian archeographic collection* (Vol. 1). Kyiv: Ukrainska Akademiia nauk [in Ukrainian]. **21. Shevchenko, V. F.** (Eds.). (1993). Ukrainski politychni partii kintsia XIX – pochatku XX stolittia:

prohramovi i dovidkovi materialy [Ukrainian political parties of the late nineteenth and early twentieth centuries: program and reference materials]. Kyiv: Konsal'tynh Feniks [in Ukrainian]. **22. Hunchak, T., Solchanyk, R.** (Eds.). (1983). *Ukrainska suspilno-politychna dumka XX st.* [Ukrainian socio-political thought of the twentieth century]. Kyiv: Suchasnist [in Ukrainian]. **23. Khrystiuk, P.** (1925). 1905 rik na Ukraini [1905 in Ukraine]. Kharkiv: State Publishing House of Ukraine [in Ukrainian]. **24. Derzhavnyi** arkhiv Poltavskoi oblasti (DAPO). F.138. In. 1. Fol. 7. Sheet 13. **25. Z revoliutsyinoho** rukhu v Rosyi [From the revolutionary movement in Russia]. (1902, February 26). *Dilo* (Lviv), 46, s. 1. [in Ukrainian]. **26. Khlopskyi** revoliutsyinyi rukh na Vkraini [Khlopsky revolutionary movement in Ukraine]. (1902, April 8). *Dilo* (Lviv), 80, s. 1-2 [in Ukrainian]. **27. TsDIAK** Ukrainy. F. 1439. In. 1. Fol. 800. Sheets 41-1-41-10 back [in Russian]. **28. TsDIAK** Ukrainy. F. 1597. In. 1. Fol. 7. Sheet 10 [in Russian]. **29. TsDIAK** Ukrainy. F. 1597. In. 1. Fol. 7. Sheet 32 [in Russian]. **30. TsDIAK** Ukrainy. F. 1597. In. 1. Fol. 7. Sheet 64-64 back [in Russian].

Михальський І. С. Революційна українська партія – мовою документа

В статті характеризується початок діяльності Революційної української партії та вводиться до наукового обігу звинувачувальний акт прокурора судової палати, який знаходиться на зберіганні у Центральному державному історичному архіві України у місті Львові. Він дозволяє конкретизувати відомості щодо активних діячів партії, зокрема П. Андрієвського, П. Стешенка, М. Попова, Г. Колларда, І. Манжелея тощо. Констатується, що перша українська партія, яка була створена у 1900 р., розпочала свою активну роботу у 1902–1903 рр., що привернуло увагу Харківського охоронного відділу. Саме до цього періоду і відноситься документ, що публікується. Відзначено, що до вивчення історії та аналізу діяльності першої партії дослідники звертаються починаючи з 20-х років ХХ ст., зокрема найбільш ґрунтовна робота належить відомому політичному та громадському діячу, історичному О. Гермайзе, який не тільки довів до читача історію партії, але і оприлюднив 53 листівки, відозви та прокламації РУП. Чимало цінного матеріалу з діяльності РУП міститься в джерелах особового походження. Наприкінці ХХ століття були видані різноманітні збірники документів, присвячені українському національно-визвольному руху. Проте і сьогодні є велика кількість документів, які малознайомі широкому колу і потребують їх оприлюднення. Саме це було метою даної статті – введення до наукового обігу документа, що додатково відображає діяльність Революційної української партії на початку ХХ ст.

Ключові слова: Революційна українська партія, Російська імперія, революційна діяльність, український національно-визвольний рух.

Михальский И. С. Революционная украинская партия – языком документа

В статье характеризуется начало деятельности Революционной украинской партии и вводится в научный оборот обвинительный акт прокурора судебной палаты, который находится на хранении в Центральном государственном историческом архиве Украины в городе Львове. Он позволяет конкретизировать сведения об активных деятелях партии, в частности П. Андриевского, П. Стешенко, М. Попова, Г. Колларда, И. Манжелея. Констатируется, что первая украинская партия, которая была создана в 1900 году, начала свою активную работу в 1902–1903 гг., что привлекло внимание Харьковского охранного отдела. Именно к этому периоду и относится документ, который публикуется. Отмечено, что к изучению истории и анализа деятельности первой украинской партии исследователи обращаются, начиная с 20-х годов XX в., в частности наиболее основательная работа принадлежит известному политическому и общественному деятелю, историку А. Гермайзе, который не только довел до читателя историю партии, но и обнаружил 53 листовки, воззвания и прокламации РУП. Немало ценного материала по деятельности РУП содержится в источниках личного происхождения. В конце XX века были изданы различные сборники документов, посвященные украинскому национально-освободительному движению. Однако и сегодня есть большое количество документов, малознакомые широкому кругу исследователей. Поэтому целью данной статьи было введение в научный оборот документа, который дополнительно отражает деятельность Революционной украинской партии в начале XX в.

Ключевые слова: Революционная украинская партия, Российская империя, революционная деятельность, украинское национально-освободительное движение.

Mykhalskyi I. S. The Revolutionary Ukrainian Party – in terms of the document

The article describes the beginning of the activities of the Ukrainian Revolutionary Party and the charging document of the prosecutor of the court of justice, which is stored in the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, is introduced into scientific use. It allows to concretize information about active party leaders, in particular P. Andriewskyj, P. Steshenko, M. Popov, G. Kollard, I. Manzheley. It is stated that the first Ukrainian party, which was created in 1900, began its active work in 1902–1903, which attracted the attention of the Department for Protecting the Public Security and Order in Kharkiv. The document that is being published belongs to this period. It is noted that researchers have been studying the history and analysis of the activities of the first Ukrainian party since the 20s of the XX century, in particular, the most fundamental work belongs to the famous political and

public figure, historian A. Germeise, who not only brought the history of the party to the reader, but also published 53 leaflets and proclamations of the Revolutionary Ukrainian Party. The sources of private origin also contain a lot of valuable material on the activities of the Ukrainian Revolutionary Party. At the end of the 20th century, various collections of documents devoted to the Ukrainian independence movement were published. However, even today there are a large number of documents that are unfamiliar to a wide range of researchers. Therefore, the purpose of this article is to introduce a document that additionally reflects the activities of the Revolutionary Ukrainian Party at the beginning of the 20th century, into scientific use.

Key words: Revolutionary Ukrainian Party, Russian Empire, revolutionary activity, Ukrainian independence movement.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2020 р.

Прийнято до друку 13.11.2020 р.

Рецензент – д. і. н., проф. Набока О. В.